

'Terugkeer naar Europa'

MGR A.A. VAN LUYN

MGR A.A. VAN LUYN

De terugkeer naar Europa van de Midden- en Oost-Europese landen dient te geschieden op basis van tweerichtingsverkeer tussen West- en Midden- en Oost-Europa. Naast *'acquis communautaire'* is *'esprit communautaire'* een noodzakelijk vereiste voor uitbreiding en verdieping van de Europese Unie en voor terugkeer naar Europa. Het gaat ook om geestelijke deelname en intellectuele dialoog. Hier is een rol voor de kerken weggelegd. Als deel van de *'civil society'* kan de kerk vanuit het evangelie antwoord geven op de actuele en principiële vragen waarvoor Europa nu staat. Door middel van partnerschap en dialoog met betrokken partijen kan zo een belangrijke bijdrage geleverd worden aan de 'terugkeer naar Europa'

'De terugkeer naar Europa' was een verlangen dat tijdens de communistische overheersing duidelijk leefde in de landen van Midden- en Oost-Europa. Ze waren immers al die jaren uitgesloten van participatie in humane waarden, die hoog scoren in de samenleving van West-Europa. Deze waarden -waarheid, gelijkheid, vrede, vrijheid, gerechtigheid, solidariteit, zorg voor de natuur, vooruitgang van wetenschap en techniek- zijn veelal ontleend aan de joods-christelijke cultuur of worden daardoor principieel bevestigd. Na de val van de Muur verdringen de meeste Midden- en Oost-Europese landen zich om lid te worden van de Europese Unie. We moeten ons echter onmiddellijk de vraag stellen: valt de terugkeer van de landen van Midden- en Oost-Europa naar Europa samen met de toetreding tot de Europese Unie? Met andere woorden: is West-Europa de enige erfgenaam of eigenaar van 'Europa' als idee, als ideaal? Natuurlijk zijn er belangrijke verworvenheden bereikt in en door de Unie. We kunnen niet alleen in concreto, maar ook ten principale met recht spreken van een omvangrijk *'acquis communautaire'*. Vanzelfsprekend kunnen en moeten er aan kandidaat-leden criteria gesteld worden, waaraan ze minimaal moeten voldoen om überhaupt in aanmerking te komen voor toetreding. Voorbeelden hiervan zijn de aanwezigheid van een democratische regeringsvorm, het functioneren van een rechtsstaat en respecteren van de mensenrechten. Het geografisch criterium op zich is niet voldoende. Bovendien moeten de kandidaat-leden zorgen voor een redelijk vitale economie en bereid zijn de verplichtingen en doelstellingen van de Europese integratie op zich te nemen.

Geen éénrichtingsverkeer

Kan er hier wel sprake zijn van éénrichtingsverkeer? De landen van Midden- en Oost-Europa zoeken aansluiting bij de Unie en als ze die bereikt hebben, zouden ze zijn teruggekeerd naar Europa?

Is tien jaar na de val van de Berlijnse Muur niet het ogenblik niet gekomen, dat de Unie en de vijftien lidstaten de balans eens kritisch moeten opmaken of ze werkelijk zover gevorderd zijn in de richting van het ideaal dat de stichters van de Europese Economische Gemeenschap in 1957 motiveerde: de bevordering van vrede en gerechtigheid in Europa en van duurzame verzoening tussen de volkeren die elkaar eeuwenlang beconcurrereerd en beoorloogd hadden? Weliswaar kan het Westen bogen op een halve eeuw zonder oorlogen en gewapende conflicten, maar we kunnen niet stellen dat de Europese Unie het ideale Europa belichaamt. Er zijn na 'Maastricht' en 'Amsterdam' nog vele lacunes, met name wat betreft de sociale paragraaf, het culturele handvest en de democratische controle op het reilen en zeilen van de Unie. Bovendien is er een onaanvaardbare omvang van werkloosheid en uitsluiting. Er bestaat een verstrengeling van belangen of zelfs prioritering van nationale en groepsbelangen, met het risico op negatieve uitwassen, zoals corruptie en criminaliteit.

Dieper ligt de vraag naar de dragende grond van de éénwording. Sinds 1 januari 1999 hebben we de euro als gemeenschappelijke munt voor elf lidstaten. De economische en financiële integratie heeft belangrijke vooruitgang geboekt. Hoe staat het echter met de ziel van Europa, de spirituele integratie, de groei naar een Europa als waardengemeenschap? Herhaaldelijk is de laatste jaren teruggegrepen op de ideële motieven van de grondleggers van het streven naar Europese eenwording. In november 1990 riep Jacques Delors, toen voorzitter van de Europese Commissie, ertoe op om aan Europa 'een hart en een ziel' te geven. Letterlijk zei hij: 'Als we er in de komende tien jaar niet in slagen een ziel aan Europa te geven - spiritualiteit en zingeving - dan is de zaak bekeken'. Vandaag, bijna tien jaar later, moeten we constateren dat 'de terugkeer naar Europa' ook voor landen in West-Europa, ook voor de Europese Unie, nog een lange weg is.

✂ We kunnen niet stellen dat de Europese Unie het ideale Europa belichaamt.

Gezamenlijke opdracht

Is deze terugkeer niet een gezamenlijke opdracht van zoveel mogelijk landen van ons continent en liefst alle? Op 4 januari 1999, in zijn toespraak bij de invoering van de euro aan de beurs te Brussel, stelde de huidige Commissie voorzitter Jacques Santer vast: 'Met de euro zal Europa meer dan ooit tevoren in staat zijn haar lot en haar toekomst zelfstandig te controleren' (*avec l'euro, l'Europe sera*

mieux à même de contrôler son destin). Is echter het lot van Europa, is haar toekomst denkbaar zonder de van het communisme bevrijde staten van Midden- en Oost-Europa? Het lijkt me niet verantwoord de Europese Unie gelijk te stellen met Europa en in onze voldoening over weer een nieuwe stap vooruit in de éénwording tussen de lidstaten, de andere Europese landen over het hoofd te zien. De euro kan zeker in belangrijke mate bijdragen tot stabiliteit en veiligheid in West-Europa, maar de muntunie mag niet leiden tot onbeweeglijkheid of onverschilligheid ten aanzien van de uitbreiding. De geografische eenheid, de gemeenschappelijke geschiedenis, de nooit volledig onderbroken culturele uitwisseling, de joods-christelijke wortels maken de uitbreiding naar het oosten tot een morele verplichting voor alle mensen van goede wil op ons continent en tot een onontkoombare opgave voor alle politiek verantwoordelijken in Europa.

Vrede en veiligheid

Op de jaarlijkse dag van Europa, 9 mei 1997, gaven de bisschoppen van de ComECE (Commissie van de Episcopaten van de Europese Gemeenschap) de volgende verklaring af: 'De veiligstelling van de innerlijke en uiterlijke vrede is de prioritaire doelstelling van elke staatsmacht, ook van een zich nieuw ontwikkelende staatsmacht als die van de Europese Unie. De uitbreiding van de Europese Gemeenschap is geboden om de vrede in Europa veilig te stellen. We achten het een gevaarlijke illusie te geloven dat stabiliteit en vrede op den duur behouden kunnen blijven in een West-Europese citadel, zonder de andere landen van Europa in de gemeenschap te integreren (...). Bovendien verbinden wij met de éénwording van Europa in de Unie de hoop, dat Europa, dit zo lang door oorlogen en ideologische spanningen verscheurde continent, tot een voorbeeld wordt voor heel de mensenfamilie, een bijdrage voor de oplossingen van globale uitdagingen'.

✪ Zolang er in ons continent landen buiten de Unie blijven - bijvoorbeeld de Russische Federatie - zal de Unie oog moeten hebben voor het legitieme veiligheidsstreven van deze staten.

Vrede en veiligheid bewust of onbewust beperken tot slechts een deel van ons continent, staat haaks op het ideaal van de Europese éénwording. Voor het veiligheidsbegrip is allereerst van belang dat veiligheid in ethisch opzicht meer geldigheid heeft, naargelang ze universeler is. Dat betekent dat veiligheid niet slechts de veiligheid van rijke landen mag zijn of alleen maar nationale veiligheid, die immers spoedig tot ideologie verwordt. De Unie dient ook rekening te houden met de legitieme veiligheidsbehoeftes van de staten die geen lid zijn en het ook voorlopig niet zullen worden. Veiligheid in Europa omvat meer dan de veiligheid van de lidstaten. Ook wanneer het aantal lidstaten toeneemt. Zolang er in ons continent landen buiten de Unie blijven - bijvoorbeeld de Russische Federatie - zal de Unie oog moeten hebben voor het legitieme veiligheidsstreven van deze staten.

Evenzeer als éénrichtingsverkeer moet tweedeling in Europa voorkomen worden. Vanuit het Westen mag er geen sprake zijn van superioriteitsgevoel of drang tot dictaten, maar veeleer van respect en waardering voor de eigen identiteit, traditie en ervaringen van de volkeren, culturen en confessies in Midden- en Oost-Europa. Evenals luisterbereidheid en openheid voor legitieme verwachtingen en reële noden van kandidaat-landen. Het Westen dient te erkennen dat het zelf ook baat heeft bij economische marktverbreding en bij groeiende democratisering, stabiliteit en mensenrechten in Midden- en Oost-Europa. Het Westen moet de bereidheid opbrengen om de kandidaat-landen tegemoet te komen bij het zoeken naar oplossingen voor de ernstige sociale en economische problemen waarmee ze bij de overgang geconfronteerd worden. Tweerichtingsverkeer is voorwaarde voor echte éénwording in Europa. De partners dienen serieus genomen te worden in eigen geschiedenis en culturele identiteit. Ze zijn een onmisbare stem en vormen een verrijkende bijdrage op het continent Europa, dat tegelijkertijd gemeenschappelijke wortels heeft en een grote verscheidenheid van culturen en talen in zich bergt.

Belangrijke rol voor 'civil society'

Vanzelfsprekend kan deze brede opgave tot groei naar elkaar, tot culturele en spirituele integratie, nooit door de politici alleen worden gegarandeerd of verwezenlijkt. De Europese Unie moet daarbij kunnen rekenen op de 'civil society', in de eigen lidstaten en in de kandidaat-landen. Ze zal een regelgeving nastreven die de basisrechten van de Europese burgers garandeert: democratische inspraak, vrij verkeer, non-discriminatie, respecteren van de waardigheid van het menselijk leven, bescherming van het gezin, verzekering van collectieve rust, enzovoort. De burgers moeten in waarheid en waardigheid kunnen leven (*'truth and dignity'*) en zichzelf kunnen ontplooiën, in allerlei verbanden en groeperingen die bijdragen tot een verantwoordelijke samenleving en tot een gemeenschappelijk ethos. Ze moeten initiatieven kunnen ontplooiën vanuit hun verantwoordelijkheid voor anderen, vooral voor de zwakkeren in de samenleving. De burgers moeten de ruimte hebben en die ook daadwerkelijk gebruiken om zelf verantwoordelijkheid te nemen in hun sociale leefwereld. Om op te komen voor spirituele en solidaire waarden en niet slechts calculerende consumenten te zijn van economische welvaart en technische vooruitgang.

Recht op participatie

Naast *'acquis communautaire'* is *'esprit communautaire'* een noodzakelijk vereiste voor uitbreiding en verdieping van de Europese Unie en voor terugkeer naar Europa. Het gaat ook om geestelijke deelname en intellectuele dialoog. De onder-

✶ Tweerichtingsverkeer is voorwaarde voor echte éénwording in Europa.

handelingen over de uitbreiding van de Unie en überhaupt de procedures en mechanismen in de Unie, moeten voor de burgers inzichtelijk en transparant gemaakt worden en moeten door hen geaccepteerd en gedragen kunnen worden. Daartoe moeten de mogelijkheden tot participatie vergroot worden, zeker wat betreft de meest wezenlijke aspecten van de Europese eenwording. Het is daarom toe te juichen dat de Duitse regering beloofd heeft voor de Europese Raad in dit semester, in juni te Keulen, een proces mogelijk te maken waardoor vele groepen van de 'civil society' aan de redactie van een EU-charta van grondrechten kunnen participeren. Het zou wijs en vooruitstrevend zijn, wanneer ook mensen in Midden- en Oost-Europa hierbij anticiperend betrokken zouden kunnen worden. De Tsjechische president Vaclav Havel heeft als schrijver zeer indringend de ongenaakbaarheid en de anonimiteit beschreven van een totalitair regime, waar de individuele mens machteloos tegenover staat. Het zou fataal zijn als bij de uitbreiding van de Europese Unie bij de burgers in Midden- en Oost-Europa opnieuw het gevoel de overhand zou krijgen dat ze niet betrokken worden bij beslissingen die hun leven en samenleven wezenlijk betreffen.

Zijn boodschap voor de Werelddag voor de Vrede op 1 januari heeft de Paus dit jaar gewijd aan de mensenrechten, vanwege de recente vijftigste verjaardag van de 'Universele verklaring van de rechten van de mens'. Onder de rechten van de mens noemt de Paus, naar mijn weten voor de eerste keer zo uitdrukkelijk, het recht op participatie: 'Elke burger heeft het recht deel te nemen aan het leven van de eigen gemeenschap (...) en heeft ook de verantwoordelijkheid om te participeren (...) anders is de ontwikkeling van een gezond democratisch systeem praktisch onmogelijk'. En de Paus voegt eraan toe, en dat lijkt me direct van toepassing op de EU en op de verdere Europese éénwording: 'In het kader van de internationale gemeenschap hebben naties en volkeren het recht te delen in de beslissingen die dikwijls hun manier van leven ingrijpend wijzigen. De technische aard van bepaalde economische problemen roept de neiging op om de discussie te beperken tot beperkte cirkels, met als gevolg het gevaar van concentratie van politieke en financiële macht in een beperkt aantal regeringen of belangengroepen. Het streven naar het nationale en internationale gemeenschappelijke goed - *bonum commune* - vereist een daadwerkelijke activering, ook in het economische bereik, van het recht van allen om te participeren in de besluiten die hen betreffen' (no 6).

Ook de bisschoppen van de Comece spreken zich, in hun reeds geciteerde verklaring over de uitbreiding van de Europese Unie, nadrukkelijk uit ten gunste van 'het gemeenschappelijk zoeken naar consensus als resultaat van de dialoog tussen burgers en verantwoordelijke politici'. Ze noemen dit zoeken 'een belangrijke graadmeter voor de vitaliteit van onze democratieën'. Ze spreken tevens de bereidheid uit om ieder initiatief in deze richting te ondersteunen en citeren

met instemming Jacques Santer: 'Wanneer wij, politici, met inzet van ieder van ons persoonlijk, erin slagen het debat te openen met de mannen en vrouwen in Europa, over de waarden die het alledaagse overstijgen (...) dan kunnen we wellicht de weg vinden naar een *'r enchantement'* van Europa, ofwel naar een herontdekking van de zin en dus van de hoop in onze individuele en collectieve levens'.

Fundamentele waarden

Als deel van de *'civil society'* en als erfgenamen van de christelijke traditie kunnen de kerken in substantiële mate bijdragen tot de dialoog over een gemeenschappelijk ethos, de zoektocht naar consensus over enkele fundamentele waarden, die daarvan de dragende en onvervangbare grond zijn en die voorrang verdienen boven andere waarden, zoals de onvervreembare waardigheid van de menselijke persoon en de constituerende elementen van een humane samenleving. De zoektocht betreft de totale zingeving van het menselijk bestaan en van de menselijke geschiedenis, welke niet kan opgaan in uitsluitend materiële welvaart en wetenschappelijke vooruitgang; een zingeving die gerechtigheid en verzoening verdisconteert in hun meest brede en diepe betekenis: recht doen aan eenieder en aan allen, zonder onderscheid, met voorkeur voor de meest rechtelozen  n verantwoordelijkheidsbesef tegenover een autoriteit die boven ons allen staat: 'de Ene die ons in de hoogte zal beoordelen' (Vaclav Havel te Aken op 16 mei 1996). De eigen bijdrage van de kerken aan de spirituele eenwording van Europa is niet gericht op restauratie van het 'christelijk Europa', maar op het geloofwaardig en verstaanbaar uitdragen van het evangelie als antwoord op de grote actuele en principiële vragen waarvoor Europa staat.

De kerken willen dat doen in een dialoog, met open oog voor de rijkdom van de geschiedenis van ons continent, maar ook met een kritische kijk op de ontwikkelingen - waarbij ook zelfkritiek niet mag ontbreken -, en tegelijk met de *'parrhesia'* van de eigen overtuiging op grond van het evangelie. Hierbij zijn de oecumenische dialoog en samenwerking onontbeerlijk als *testcase* voor de geloofwaardigheid van het christendom en als levend getuigenis van verzoening in ons continent, waarin al te vaak godsdiensttwisten een zwaarwegende factor geweest zijn in conflicten en oorlogen.

De dienst van de kerken aan de  enwording van Europa zal steeds de twee dimensies benadrukken van spiritualiteit en solidariteit, de twee elkaar integreerende zijden van het ene noodzakelijke gebod, de 'vertrouwvolle' relatie tot God, Schepper en Verlosser en de daadwerkelijke inzet voor de medemensen als broeders en zusters. Zo kunnen de kerken in Europa bijdragen tot een welkome humane en humaniserende correctie op te ver doorgeschoten secularisering en op

de overbeklemtoning van het zich autonoom achtende individu, op de subjectivering van waarden, de privatisering van belangen, de relativering van waarheden en de fragmentarisering van leven en samenleven.

Voorwaarde daarvoor is dat de kerken zelf de Bergrede serieus nemen en zelf soberheid betrachten. Zo kunnen ze ertoe bijdragen dat er een draagvlak ontstaat in de samenleving tot daadwerkelijke matiging in productie en consumptie. Alleen dan is solidariteit reëel met de landen van Midden- en Oost-Europa. Alleen dan kunnen we bijdragen tot vermindering van de schuldenlast van de Derde Wereld en de kloof tussen rijk en arm verkleinen, wereldwijd. Alleen dan kunnen we een verantwoord rentmeesterschap beoefenen met betrekking tot de goederen van deze aarde tegenover de generaties die na ons komen. Kerken en kerkelijke organisaties geven bovendien een substantiële bijdrage aan de financiële en materiële ondersteuning van zusterkerken en organisaties in Midden- en Oost-Europa.

Partnerschap

De kerken benutten hun contacten over en weer om burgers/kerkleden over de grenzen van cultuur en taal met elkaar in contact en gesprek te brengen. Er zijn vele partnerschappen ontstaan tussen parochies en gemeentes van Oost en West, al ver voor de 'Wende'. Maar daarna zijn ze voortgezet en uitgebreid. Zo bestaat er sinds een zevental jaren een partnerschap tussen het bisdom Rotterdam en het aartsbisdom Olomouc in Tsjechië (Moravië), bedoeld als een brug in Europa die mensen samenbrengt, die grenzen slecht, die verzoening brengt tussen volkeren van West- en Midden-Europa; een brug van vrede, vriendschap en solidariteit. Uit de intentieverklaring citeer ik graag de volgende passage: 'Tegelijk zijn wij ons maar al te goed bewust van de vele factoren die onze beide helften van Europa uit elkaar gedreven hebben. Vooral de afgelopen veertig jaar leefden wij in gescheiden werelden, van elkaar afgesloten. Met paus Johannes Paulus II delen wij het ideaal van een Europa dat weer opnieuw 'door beide longen ademt', een Europa waarin de tradities van het Oosten en van het Westen met elkaar in contact treden en een nieuwe basis leggen voor de toekomst van ons continent. We hebben elkaar nodig om de 'tekenen van de tijd' te verstaan. We hebben elkaar nodig om onze roeping als kerk te hervinden in een tijd van diepgaande maatschappelijke veranderingen. Delend in elkaars vreugden en zorgen, lerend van elkaars ervaringen en elkaar bemoedigend in het geloof, willen wij bijdragen aan de eenheid van het nieuwe Europa. Slechts een Europa dat de eigen verdeeldheid overwonnen heeft, kan wezenlijk bijdragen aan rechtvaardiger verhoudingen wereldwijd. Deze solidariteit, met elkaar en wereldwijd, is onze inzet'.

Ook als Comece hebben wij als vertegenwoordigers van de episcopaten van de lidstaten van Europa de laatste drie jaar geanticipeerd op de uitbreiding van de Europese Unie naar Midden- en Oost-Europa. Zo werden er ontmoetingen georganiseerd van delegaties van de bisschoppenconferenties van Polen, van Tsjechië, van Slowakije, van Slovenië en van een oecumenische delegatie van Hongarije met de Europese instellingen in Brussel. De voorzitter van Comece bracht bezoeken aan de patriarchen van Konstantinopel en Moskou en aan de metropoliet en Exarch van Minsk in Wit-Rusland. Comece heeft inmiddels waarnemers van de bisschoppenconferenties uit de vijf kandidaat-landen voor toetreding tot de Europese Unie (Estland, Polen, Slovenië, Tsjechië en Hongarije) uitgenodigd om permanente waarnemers te sturen naar haar halfjaarlijkse plenaire vergaderingen in Brussel, evenals naar de bijeenkomsten van de eigen werkgroepen.

Dialogo

In haar bijeenkomsten volgt Comece de ontwikkelingen rond de Europese éénwording kritisch, zowel binnen de Europese Unie als in relatie tot de andere landen in Europa die nog geen lid zijn en gaat hierover in gesprek met vertegenwoordigers van de Europese Commissie en het Europese Parlement.

Als voorbeelden van onderwerpen die te maken hebben met de concrete politiek en regelgeving binnen de Europese Unie kunnen de volgende punten gelden die recentelijk op de agenda van Comece behandeld zijn of zullen worden:

- welke zijn de politieke en sociale gevolgen van de invoering van de euro, niet alleen voor lidstaten, maar ook continentaal en wereldwijd;
- hoe is een verantwoorde gemeenschappelijke migratiepolitiek mogelijk die tegelijkertijd solidariteit toont met vluchtelingen en asielzoekers;
- hoe kan de hervorming van het Europese structuurfonds efficiënter tegemoet komen aan achtergestelde groepen en regio's in de lidstaten;
- hoe kan een rechtvaardiger belastingpakket worden uitgewerkt, dat enerzijds onverkort voor alle personen en voor alle ondernemingen geldt en geen kapitaalvlucht mogelijk maakt en anderzijds de sterkste schouders daadwerkelijk de zwaarste lasten laat dragen;
- wat zijn de gevolgen van steeds toenemende flexibilisering van de arbeidstijden en arbeidsorganisatie voor het gezinsleven en voor collectieve rustpauzes;
- wat zijn de ethische implicaties van nieuwe technieken en wetenschappelijke verworvenheden in de biotechnologie, vooral wat betreft de beschermwaardigheid van elk menselijk leven;
- hoe kan verhinderd worden dat de media hun pluriforme culturele rijkdom verliezen door verregaande commercialisering en amerikanisering en hoe kan voorkomen worden dat ze negatieve invloed uitoefenen met

betrekking tot seksueel misbruik en geweldsescalatie;

- moeten de economische machtsconcentraties in de multinationale ondernemingen niet meer onderworpen worden aan sociale en politieke controle, door ethische gedragscodes en procedures van maatschappelijke toetsing?
- dwingt de groeiende globalisering van de informatica, van het financiële verkeer, van het wetenschappelijk onderzoek, evenals de nog steeds woedende oorlogen en gewapende conflicten, de internationale criminaliteit, de milieuverontreiniging, niet tot Europese regelgeving als bijdrage aan een mondiale rechtsorde?

Vrede wereldwijd

Een bijzonder belangrijk terrein waarop de kerken zich bewegen is het vredeswerk. De Europese Unie is ontstaan vanuit het streven een eind te maken aan oorlog en geweld op ons continent. De groeiende Europese integratie is een vredesproject, staat ten dienste van vredesbevordering. De Unie heeft de morele plicht en dient de politieke wil te hebben om op eigen continent en daarbuiten vredestaken op zich te nemen, met betrekking tot het beheersen van latente conflicten, tot preventie van acuut geweld, tot beperking en beëindiging van gewapende conflicten, tot bijdragen aan wederopbouw van door oorlogen verwoeste en ontvolkte gebieden. Ook andere vredestaken staan op de agenda van de Unie en van de lidstaten, zoals het verbod van productie en handel in massavernietigingswapens, het verbod van wapenhandel met landen in oorlog, het uitbannen van het onmenselijk fenomeen van de kindsoldaten en het verbod op lichte wapens, het opruimen van de miljoenen anti-persoonlandmijnen in zestig landen, het stem geven aan commissies van mensenrechten. Het zijn stuk voor stuk agendapunten waarvoor de Paus uitdrukkelijk pleit in zijn vredesboodschap van 1 januari, wanneer hij tussen de mensenrechten ook het recht op vrede bespreekt. U begrijpt dat vredesbewegingen als Pax Christi en IKV zich hierdoor bemoedigd kunnen voelen.

Vredesbewegingen en mensenrechtenorganisaties en kerken roepen voortdurend de eigen regeringen en de Europese Unie op, om zich krachtdadiger voor de vredesbevordering in te zetten. De kerken bieden daarbij ook daadwerkelijke steun. Dankzij hun wijdvertakte netwerken die grenzen van volkeren, culturen en talen overstijgen, kunnen ze vroegtijdig conflicthaarden signaleren zodat escalatie voorkomen kan worden. Ze laten hun protesten klinken tegen uitsluiting of onderdrukking van etnische minderheden en tegen schending van de mensenrechten. Ze pleiten voor een inclusief veiligheidsbegrip, voor de waardigheid van iedere menselijke persoon en de gewetens- en godsdienstvrijheid van religieuze minderheden. Kerken zijn in staat de interreligieuze dialoog aan te gaan, om

✚ Kerken zijn in staat de interreligieuze dialoog aan te gaan, om wederzijds begrip en kennis te bevorderen, om zowel het gewelddadige fundamentalisme te bestrijden als zich met kracht ervoor in te zetten dat er geen nieuwe inadequate vijandbeelden ontstaan.

wederzijds begrip en kennis te bevorderen, om zowel het gewelddadige fundamentalisme te bestrijden als zich met kracht ervoor in te zetten dat er geen nieuwe inadequate vijandbeelden ontstaan. Kerken kunnen bemiddelen bij spanningen en conflicten tussen strijdende partijen en door waarheidsvinding en verzoening bijdragen tot verwerking van de trauma's veroorzaakt door geweld in het verleden. Ze zullen daarin geloofwaardig handelen, wanneer ze hun eigen aandeel onder ogen zien, daarvoor schuld bekennen en zo bijdragen tot verzoening tussen de volkeren bij de overgang van het tweede naar het derde millennium.

De bisschoppen van Comece publiceren dit voorjaar een uitgebreide verklaring over Europa en het vredesvraagstuk.

De jonge generatie

Tenslotte moet de aandacht van de kerken uitgaan naar jeugd en jongeren. Ze kunnen hen in scholen en andere vormingscentra vormen tot openheid naar andere culturen en tot dialoog, tot solidariteit en spiritualiteit.

De gemeenschap van Taizé geeft hierin een waardevol voorbeeld. Elk jaar komen er tienduizenden jongeren uit alle landen van Europa bijeen om elkaar te ontmoeten en zich samen te bezinnen op humane en evangelische waarden als richtingwijzers voor een gezamenlijke pelgrimstocht van vertrouwen. Tot voor de val van de Muur moest dit veelal beperkt blijven tot West-Europa. Na 1989 kwamen ze met overvolle krakende autobussen uit alle landen van Midden- en Oost-Europa naar Taizé. Spontaan begonnen meerdere broeders de talen van deze jongeren te leren, zodat ze zich onmiddellijk opgenomen wisten en begrepen en ze daadwerkelijk aan dialoog en ontmoeting konden deelnemen.

Eind december vorig jaar waren er opnieuw circa honderdduizend bijeen in Milaan, rond Roger Schutz en de andere broeders. In gemeenschappelijke bezinning, in feestelijke ontmoeting en in daadwerkelijk beleefde solidariteit, ontdekten ze dat ze ondanks alle verschillen in taal, cultuur, godsdienst en nationaliteit bij elkaar horen, elkaar verrijken, elkaar nodig hebben, met elkaar verantwoordelijk zijn voor de toekomst van ons continent en van de wereld. Dergelijke ontmoetingen kunnen er niet genoeg zijn. Ze bevorderen de Europese integratie, het Europese burgerschap, de Europese zuster- en broederschap.

Het zal hopelijk de jonge generatie van nu zijn die in de volgende eeuw 'de terugkeer naar Europa' mag beleven. Dat zal niet de terugkeer zijn naar een gestalte van Europa uit voorbije eeuwen en God geve zeker niet van de recente geschiedenis van deze eeuw die ten einde loopt.

Jongeren dragen van nature de vraag in zich naar zingeving, de behoefte aan nieuwe idealen. Het hangt van ons af, verantwoordelijken van nu voor politiek,

✠ Het zal hopelijk de jonge generatie van nu zijn die in de volgende eeuw 'de terugkeer naar Europa' mag beleven.

economie, cultuur, religie, dat de idealen weer terugkeren in het debat over de vormgeving van ons continent en van zijn medeverantwoordelijkheid voor de wereldgemeenschap.

De grondleggers van de Europese éénwording hebben hoog ingezet: op gerechtigheid en verzoening, op solidariteit en spiritualiteit, gebaseerd op de waardigheid en de heelheid van de menselijke persoon in haar wezenlijke betrokkenheid op de ander/Ander. Zich baserend op het meest waardevolle uit de rijke traditie van Europa hebben ze de contouren gezien van een hoopvol perspectief, een continent van vrijheid, gerechtigheid, verzoening en vrede. Het embleem van dit ideaal wappert sinds 13 december 1955 voor het paleis van Europa in Straatsburg, als gemeenschappelijk symbool, eerst van de Raad van Europa, daarna ook van de Unie: een kring van twaalf gouden sterren op een blauw veld. Dit symbool gaat terug op het visioen van Johannes dat opgetekend staat in het boek van de Openbaring: 'een groot teken verscheen aan de hemel, een vrouw omkleed met de zon, de maan onder haar voeten en op haar hoofd een kroon van twaalf sterren' (Apoc. 12, 1). Johannes zag in de gestalte van de vrouw aan de hemel de personificatie van het volk Gods van alle tijden, van het eerste en het tweede verbond, en in het getal twaalf de volheid van de stammen van Israël en de volheid van de mensenfamilie, verenigd in heelheid en harmonie.

De Europese Unie beantwoordt niet aan haar doelstellingen zolang de kring van de sterren niet volledig gesloten is. We moeten terugkeren naar het oorspronkelijke ideaal van Europa en van de Europese éénwording. Aan een dergelijk Europa heeft de wereld behoefte.

Mgr A.H. van Luyn s.d.b. is bisschop van Rotterdam

Noot

1. Dit artikel is de tekst van de lezing van bisschop Van Luyn, ter gelegenheid van de CDA-conferentie over Europa, gehouden op 15 januari 1999 in het Provinciehuis Arnhem.